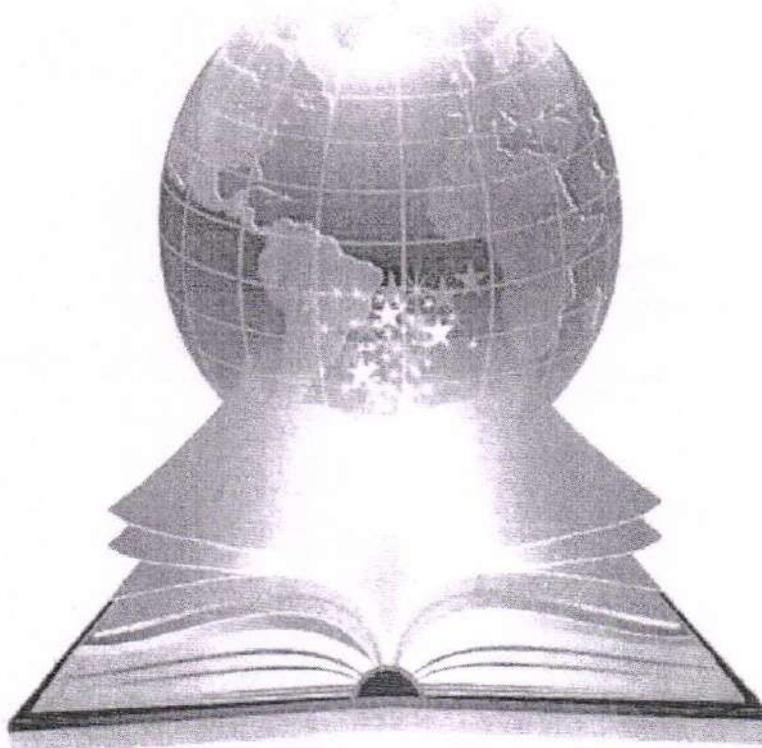

ISBN : 978-81-925172-3-0

STATE LEVEL SEMINAR
On
CURRENT TRENDS IN ACADEMIC
LIBRARIANSHIP

19th January, 2016

Organized By

M.V.P.Samaj's

Library Resource Center

S.V.K.T.Arts,Science & Commerce College,
Devlali Camp,Nashik-422 401.
NAAC Re-Accredited 'A' Grade

ATTESTED

[Signature]

PRINCIPAL

Smt. Vimtaben Khimji Tejookaya, Arts,
Science & Commerce College
Deolali-Camp (Nashik)

Prin.Dr.V.S.Kale

Guest Editor

Arts,Science & Commerce College
Trymbakeshwar (Nashik)

Prin.Dr.J.D.Sonkhaskar

Editor-in-Chief

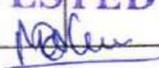
S.V.K.T. Arts,Science & Commerce College,
Deolali Camp,Nashik

Smt Deepali H.Shende (Dufare)
Librarian and Co-ordinator

Content

Sr.No	Topic	Researcher	Page No
1	Networking , Social Medias and Libraries	Mr.Patane Vitthalanand Shivling	1
2	Modern Information Technology and Academic Library	Asst Prof Anand. G.Pawar	4
3	The Evolution of Information Resource Management	Miss Archana Khardikar	10
4	Open Source Software for Library Automation	Mr.Ashwin S.Amrutkar Mrs.Priya L.Kale	16
5	Web 2.0 Promises Change for Libraries	Mrs.Patil Bhagirathi Nitin	22
6	Virtual Reference Service	Mrs Deepali.H.Shende (Dufare)	30
7	Role of the University Library and Uses of E- Resource	Prof Jagdish.S.Moon	34
8	Role of Academic Librarian in Higher Education	Mr.Kamalakar Madhukar Sawant	41
9	Role of Academic Libraries in Education	Mrs Mangal Anil Patil	44
10	Use of RFID Technology for Library Security and Services	Mr.Mohan. B. Nikumbh	48
11	Role of College Librarian in Electronic Information Era	Shri Sanjay. Nivrutti. Kadam	53
12	Semantic Web : An Overview	Mr.Sanjay.B.Munavalli	57
13	Electronic Information Seeking Behaviour in Academic Library	Mr.Avhad Sharad Tryambak	64
14	Use and Implications of Web 2.0 tools in Academic Libraries	Mrs Patil. Smita.Shamrao	71
15	Information Literacy for Lifelong Learning	Prof Subhash. B. Ahire	77
16	Changing Role of Librarians in Modern/ Digital Era	Mrs.Sumedha S.Saundankar	84
17	Web Technology and its Application in Libraries	Dr.Vaishali.P.Gudadhe(Choukhande)	90
18	Research by the faculties and Role of Libraries : A Research Journey for Perspective View of Academic Research with the help of librarian	Shri. Kishor. Manikrao.Waghmare	94
19	Changing Role of Library in Digital Environment	Mr.Aknath R.Wathore	108
20	Cloud Computing and its Applications in Libraries	Mr.Yogesh. P. Surwade Mr.Sujit.W.Jagtap	113
21	ग्रंथालये व माहिती केंद्रात इ-जर्नल व्यवस्थापन	डॉ.मधुकर शेवाळे सौ.अश्विनी पांडुरंग महाडिक	120
22	N-LIST महाविद्यालयाची ग्रंथालयाच्या वाचकांसाठी ऑनलाईन माहिती देणारा उपयुक्त ज्ञानसंग्रह	प्रा.संभाजी पी.व्याळीज	130
23	भारतातील ग्रंथ चळवळ	प्रा.डॉ.एम.ए.निकुंभ प्रा.श्रीमती एस.डी.आहिर	136
24	शिक्षण क्षेत्रातील ग्रंथालयाची भूमिका	प्रा.श्रीमती अश्विनी पी.निसाळ	137
25	ग्रंथालय आणि माहितीशास्त्रातील आधुनिक प्रवाहाचे व्यवस्थापन	प्रा.ठाकरे संतोष सुकदेव	139
26	आधुनिक काळात ग्रंथपालांची भूमिका	प्रा.गुरुदेव गांगुर्डे	141

ATTESTED

PRINCIPAL
 Smt. Vimlaben Khimji Tejookaya, Arts,
 Science & Commerce College
 Deolali-Camp (Nashik)

भारतातील ग्रंथ चळवळ

प्रा.डॉ.एम.ए.निकुंभ-सहयोगी प्राध्यापक

एस.व्ही.के.टी.कॉलेज, देवळाली कॅम्प, नाशिक.

प्रा.श्रीमती एस.डी.आहेर-सहा. प्राध्यापक

एस.व्ही.के.टी.कॉलेज, देवळाली कॅम्प, नाशिक.

भारतामध्ये प्राचीन काळी वेगवेगळ्या पद्धती अस्तित्वात होत्या, आश्रम संस्था, त्यातीलच अतिप्राचीन संस्था आहे. सुरुवातीला बौद्ध मठातून धार्मिक शिक्षणास प्रारंभ झाला आणि सम्राट अशोकाच्या काळात हळूहळू विद्यापीठ निर्माण होऊ लागली. मुसलमानी अंमलापूर्वी भारतातील शिक्षणसंस्थांना राजाश्रय असे. अशा शिक्षणसंस्थांमध्ये ग्रंथालये अस्तित्वात होती असे आलेख शिलालेखातून आढळतात. तेराव्या व चौदाव्या शतकात भारतात खलजी व तुयलक या साम्राज्यांना विवेकबद्ध आस्था होती व प्रत्येक राजाने स्वतःचा ग्रंथ संग्रह बाळगला होता. तसेच क्वचित मशिदीतूनही ग्रंथसंग्रह ठेवले जात. जलालुद्दीन सुलतानाच्या कारकीर्दीत अमीर खुसरो हा विद्वान कवी दिल्लीच्या बादशहाच्या संग्रहाची व्यवस्था बघत असे.

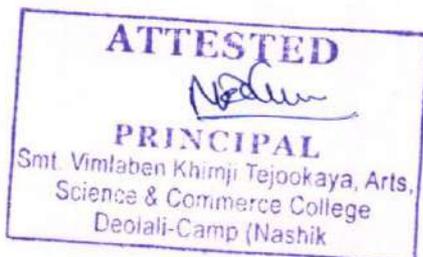
मध्ययुगात कागद दुर्मिळ व महाग असल्यामुळे भारतात प्रामुख्याने भुजपत्र व कातडे हीच ग्रंथलेखनाची माध्यमे होती. त्यामुळे ज्यांना अभ्यास करावयाचा असेल त्यांना राजेरजवाड्यांच्या संग्रहाचा आधार घ्यावा लागे, मोगल बादशहाला विद्वत्ता व शिक्षणासंबंधी आदर असल्याने स्वतःच्या आठवणी लिहिल्या आहेत. हुमायुन हा देखील साहित्य प्रेमी होता. त्याने आपले ग्रंथालय शेरशाहाच्या महालात घाटले होते. जहांगीर बादशहाच्या कारकिर्दीत मतुकखान हा ग्रंथालय प्रमुख होता. दाराशुकोहो याने अनेक संस्कृत ग्रंथांचे अनुवाद करून ग्रंथ संग्रहामध्ये भर घातली. मोगल काळामध्ये ग्रंथालयाची वास्तू भव्य शिल्पाला साजेशी अशी असेल. या भव्य वास्तुमध्ये ग्रंथ विषयवार लावून ठेवले जात. या काळातील ग्रंथालयाचे महत्वपूर्ण वैशिष्ट्ये असे आहे की, त्याद्वारे स्त्री शिक्षणास चालना मिळालेली होती. बाबराची मुलगी गुलबदन व औरंगजेबाची मुलगी शेरबुनिसा यांचे स्वतःचे ग्रंथसंग्रह होते. अकबराने तर स्त्री शिक्षणास वाव मिळावा म्हणून फत्तेपुर शिखरी येथे एक स्वतंत्र ग्रंथालय स्थापन केले होते.

भारतामध्ये हळूहळू ब्रिटीश सत्ता स्थापन होत असतांना सामाजिक परिस्थितीमध्ये बदल घडून येत होता. अशा वेळी धार्मिक व शैक्षणिक संस्थांनी ज्ञान व संस्कृती जतन करण्याचे कार्य अखंडपणे चालू ठेवले होते. भारतीय लोकांची विद्या व ज्ञान या विषयी असलेली आस्था व आवड त्यामुळे ग्रंथ संग्रह टिकून राहण्यास मदत झाली.

भारतात तरुण कलेचा प्रवेश १९ व्या शतकात झाला परंतु तिचा फारसा प्रसार न झाल्यामुळे ओक ग्रंथ हस्त लिखित स्वरूपातच होते. एका पुस्तकाच्या ओक प्रती तयार करावयास दिर्घकालावधी व पैसा लागत असे.

समर्थ रामदास स्वामी यांनी धर्मकारणा बरोबर साकारण व ग्रंथकारणही केले ते तीर्थ यात्रेच्या वेळी ग्रंथाच्या प्रती मिळवित असे. रामदास स्वामींनी भारतभर स्थापन केलेले मठ जणूकाही ग्रंथालयेच होती. पेशवे विद्याप्रेमी असल्याने त्यांनी स्वःचा ग्रंथ संग्रह तयार केला होता. १ ले बाजीराव पेशवे हे विद्याव्यासंगी असल्यामुळे फरसतीच्या वेळी व स्वारीवर असतांना ग्रंथ जवळ ठेवत असे व त्याचे वाचन करीत असे. शनिवार वाडा ग्रंथालयांतर तेथे पुस्तकशाळेची व्यवस्था केली होती. नानासाहेब पेशवे यांची ग्रंथसंग्रह मोठा होता. पेशवेकालीन काही स्त्रीया साक्षर व सुसंस्कृत होत्या. त्याही ग्रंथ संग्रहाचा उपयोग करीत असे. पेशवाईचा -हास झाल्यानंतर पेशव्यांचा सर्व हस्तलिखित ग्रंथ संग्रह इंग्रजांनी संस्कृत पाठशाळेकडे दिला. त्यानंतर तो डेक्कन महाविद्यालयाकडे आला परंतु १९३४ मध्ये डेक्कन महाविद्यालय बंद झाल्यानंतर भांडारकार प्राच्यविद्या संशोधन मंदिरात तो संग्रहित करण्यात आला. पाश्चात्यांच्या प्रेरणेने ब्रिटीश शासनाच्या प्रेरणेने भारतात ग्रंथालयाची स्थापना होऊ लागली. आधुनिक काळात भारतातील सर्वात पहिले ग्रंथालय स्थापन करण्याचा मान युरोपिय ख्रिस्तिधर्मोपदेशकाकडे जातो. भारतातील पहिले सार्वजनिक ग्रंथालय कलकत्ता येथे स्थापन झाले. १८३५ मध्ये स्नाजगीर व्यक्तींनी एकत्र येऊन कलकत्ता पब्लिक लायब्ररी या ग्रंथालयाची स्थापना केली. त्यांचे अनुकरण करून भारतातील ओक प्रमुख शहरांमधुन सार्वजनिक ग्रंथालये स्थापन झाली. कलकत्त्याची कलकत्ता लायब्ररी हीचे १९०२ मध्ये इंपीरियल लायब्ररीत रुपांतर झाले. याच ग्रंथालयाचे रुपांतर पुढे भारताच्या राष्ट्रीय ग्रंथालयात झाले. २० व्या शतकाच्या पहिल्या दशकात बडोदा संस्थानात सार्वजनिक ग्रंथालयाचा पावा घातला गेला व त्याचा पडसाद कलकत्ता येथे पडले १९४८ ला राष्ट्रीय ग्रंथालय स्थापन झाले. १९५८ पासून राष्ट्रीय ग्रंथसूची प्रसिद्ध होऊ लागली व प्रत्येक राज्यात ग्रंथालय संघ स्थापन झाले. त्याच काळात ग्रंथपालन शास्त्र विषयी निवतकालीके प्रसिद्ध होऊ लागली व सर्व सामान्य जन्तंमध्ये बुक्तद्वार सार्वजनिक ग्रंथालयाबद्दलची जाणीव निर्माण झाली.

ग्रंथालयाचे अस्तित्त्व पुरातन काळापासून असले तरी ग्रंथालय चळवळ आधुनिक काळातील आहे. ग्रंथालय हे सामाजिक जीवनाचा अविभाज्य घटक आहे. त्यामुळे प्रत्येक व्यक्तीच्या जिवनात ग्रंथालयाचे महत्वपूर्ण स्थान आहे. म्हणून प्रत्येक व्यक्तीला ग्रंथालय सेवा मिळणे आवश्यक आहे. आधुनिक युगात ग्रंथ सुलभ झाल्यामुळे वाचकांनी ग्रंथाचा अधिक उपयोग करून -ज्ञान संपदा प्राप्त करावी व मिळालेल्या -ज्ञानाचा प्रसार समाजात करावा. -ज्ञानपिपासु व्यक्तींशी आपुलकीने वागून वद्यायोग्य मार्गदर्शन करून -ज्ञान, मनोरंजन व सुसंस्कृत पणाची जाणिव निर्माण करून सुसंपन्न व्यक्तींमत्त घडविण्यासाठी सदैव सिद्ध राहणारा नागरीक तयार करावा.

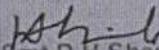
M.V.P. Samaj's
Smt.Vimlaben Khimji Tejookaya
Arts, Science & Commerce College,
Deolali Camp, Nashik-422 401
Re-accredited by NAAC, with 'A' Grade

Sponsored by : BCUD, Savitribai Phule Pune University, Pune

STATE LEVEL SEMINAR
ON
"CURRENT TRENDS IN ACADEMIC LIBRARIANSHIP"
19th January 2016

CERTIFICATE

This is to certify that Prof./Dr./Mr./Mrs/Miss Mangala Azun Nikumbh.
from History Of Library Movement has participated/presented paper
in State Level Seminar on "Current Trends in Academic Librarianship" held on 19th January
2016, organized by, S.V.K.T.Arts, Science & Commerce College, Deolali Camp, Nashik.

Smt.D.H.Shende
Co-ordinator

Dr. J.D. Sonkhaskar
Principal